

۹۰

فصلنامه‌ی موسیقی ماهوار

سال بیست و سوم، شماره ۹۰
زمستان ۱۳۹۹
۲۴۰ صفحه، ۶۰۰۰ تومان

ویرژنی
موسیقی مردم پسند ایران

۶
پنهان
مرکز موسیقی بتهوون شیراز

بهنام خدا

فصلنامه‌ی موسیقی ماهور

سال بیست و سوم، شماره‌ی ۹۰، زمستان ۱۳۹۹
صاحب امتیاز: مؤسسه‌ی فرهنگی-هنری ماهور

مدیر مسئول: سید محمد موسوی

سردبیر: ساسان فاطمی

هیئت تحریریه

سید محمد موسوی

بابک خضرائی، آرش محافظ، سعید گردماقی

گرافیک: سینا برومندی

طرح روی جلد: ملیحه محسنی

صفحه‌آرایی: پویا دارابی

لیتوگرافی: کارا

چاپ و صحافی: کهنه‌منوئی زاده

تهران: خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، پلاک ۸۵، طبقه زیرزمین، تلفن: ۶۶۴۰۶۸۹۰

ماهور نشریه‌ای است تخصصی در زمینه‌ی موسیقی، با گرایش پژوهشی، نظری و اطلاع‌رسانی که هر سه‌ماه یک‌بار منتشر می‌شود.

مقالات‌ای که در ماهور چاپ می‌شوند بیانگر دیدگاه‌های نویسنده‌کان آن‌ها هستند.

فصلنامه در ویرایش مطالب آزاد است.

در صورت امکان مقاله‌های را تایپ شده برای ما بفرستید.

اگر مقاله ترجمه است، اصل متن را نیز همراه با آن بفرستید.

مقالات‌ای تحقیقی باید مستند، مستدل و روشنگ باشند.

از بازگرداندن مقاله‌های رسیده مغذوریم.

نام، نشانی و شماره‌ی تلفن خود را نیز بنویسید.

مؤسسه‌ی فرهنگی-هنری ماهور

تهران: خیابان حقوقی، شماره‌ی ۴۲، طبقه‌ی همکف، کد پستی ۱۶۱۱۹۷۵۵۱۶

تلفن: ۷۷۵۰۲۴۰۰ فکس: ۷۷۵۰۶۵۵۳

info@mahoor.com
www.mahoor.com

فهرست مطالب

۵ سرمقاله

مقالات

۹ موسیقی مردم‌پسند: چند نکته‌ی کلیدی
ساسان قاطمی

۳۱ موسیقی مردم‌پسند به مثابه‌ی آشکارساز
محمد رضا فیاض

۵۹ پیشگامان ضبط موسیقی مردم‌پسند غربی(ماآب) در ایران
به استناد صفحات گرامافون ۷۸ دور
محمد رضا شرایلی

۱۰۱ تحولات موسیقی پاپ ایرانی
و ارتباط آن با گفتمان‌های موسیقایی چیره
آروین صداقت‌کیش

درباره‌ی نقش مناقشه‌برانگیز موسیقی مردم‌پسند در فضای تولید موسیقی در ایران (۱۳۵۵ تا ۱۳۶۷) رضا صمیم	۱۲۱
موسیقی جریان اصلی و آلترناتیو ایران: نقش تمایزات موسیقایی و میزان مصرف موسیقی در مقابل آنها صبا افتخاری	۱۵۱
بررسی آماری وضعیت مخاطبان بندهای جویان میانه و اصلی در بازار موسیقی مردم‌پسند ایران بهار اصل	۱۸۱
تا فصلی دیگر... سید محمد موسوی	۲۱۷
نمایه‌ی مقاله‌ها و مطالب فصلنامه (از شماره‌ی ۸۱ تا ۹۰)	۲۲۱
تازه‌های ماهور	۲۲۹

سرمقاله

این شماره، چنانکه از عنوانِ روی جلد پیداست، ویژه‌نامه‌ای است که به مبحثِ موسیقی مردم‌پسند در ایران اختصاص دارد، اما با ویژه‌نامه‌های دیگری که تاکنون داشته‌ایم متفاوت است. در ویژه‌نامه‌ی حاضر، به علت حجم مطالبِ تاليفی، برای نخستین بار، از ترجمه‌ی متون کلاسیکی مرتبط با موضوع صرف‌نظر کردیم. مطالبِ این ویژه‌نامه اساساً مرتبط با ایران نوشته شده‌اند، حتی بخش‌های مهمی از بحث‌های نظری آن.

مقاله‌ی اول، نوشته‌ی سasan فاطمی، به تذکر چند نکته‌ی کلیدی درباره‌ی مفهوم موسیقی مردم‌پسند، که به خود اصطلاحات «مردم‌پسند» و «عامه‌پسند» و سابقه‌ی استفاده از آنها، محدودیتِ تاریخی کاربرد بجای این اصطلاحات و این مفهوم، مسئله‌ی ویژگی‌های موسیقایی و نیز بحث‌هایی که مسئله‌ی «تجاری‌بودن» در تعریفِ موسیقی مردم‌پسند بر می‌انگیرد می‌پردازد. محمدرضا فیاض در مقاله‌ی «موسیقی مردم‌پسند به مثابه‌ی آشکارساز»، ضمن بحثی درباره‌ی اصطلاح «مردم‌پسند»، با طرح پرسش‌هایی چون «موسیقی مردم‌پسند از کجا آغاز می‌شود؟» و نیز «آیا می‌توان از مردم تعریفی یا تبیینی داشت که بر آن مبنای بتوان موسیقی مردم‌پسند را بازشناخت؟» می‌کوشد که نشان دهد چرا و با چه سازوکارهایی می‌توان بخشی از هویت مردم هر دوره را در موسیقی مردم‌پسند آن دوره یافت.

مقاله‌ی محمدرضا شرایلی اولین نشانه‌های ظهورِ موسیقی مردم‌پسندِ غربی در ایران را، به استناد صفحات ۷۸ دور، بررسی و پیشگامانش را معرفی کرده است. مؤلف، پس از مقدمه‌ای

در باب زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی منجر به پیدایش موسیقی مردم‌پست‌غربی‌آبانه در دوره‌ی پهلوی اول، به نقش رادیو و حضور نیروهای متفقین در رواج بیشتر این نوع موسیقی در فضاهای شهری پرداخته روند برخی تحولات سبک‌شناسانه‌ی آن را در دوره‌های مختلف ضبط (در هند، ایران و آمریکا)، پی گرفته است. مقاله نشان می‌دهد که آثار موسیقیدانان ایرانی به اشکال و در سطوح مختلفی از گونه‌های غربی بهره بردند.

در مقاله‌ی بعدی، آروین صداقت‌کیش در مقاله‌ی «تحولات موسیقی پاپ ایرانی و ارتباط آن با گفتمان‌های موسیقایی چیره»، جنبه‌های موسیقایی شاخه‌ی ملهم از موسیقی غربی موسیقی مردم‌پست‌ایران، موسوم به «پاپ»، را در پیوند با عوامل دیگر موضوع مطالعه قرار داده و با معرفی دسته‌بندی‌هایی از موسیقی مردم‌پست‌ایران و با طرح گمانه‌هایی، در پی پاسخ به این مسئله است که، در هر دوره، کدام گفتمان موسیقایی و از طریق کدام مؤلفه‌های موسیقی‌شناسی یا زیباشناختی بر موسیقی پاپ ایرانی اثر گذاشته است.

رضا صمیم در مقاله‌اش، با تحلیلی تاریخی و متکی بر پویاشناسی جریان‌های موسیقایی، نقش موسیقی مردم‌پست – که «مناقشه‌برانگیز»‌ش نویسید می‌کند – را در فضای تولید موسیقی در ایران در بازه‌ی ۱۳۵۵ تا ۱۳۶۷ می‌کاود. با این اعتقاد که موسیقی مردم‌پست مختصات فضای تولید موسیقی از سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۷ را ترسیم کرد، مؤلف می‌کوشد این مختصات را آشکار کند و نشان دهد موسیقی کلاسیک ایرانی رایج در ابتدای انقلاب، برخلاف تصویر بسیاری، در خلاف به حیات خود ادامه نداد و بهشت از نیروی موسیقی مردم‌پست‌ایرانی، علی‌رغم غیاب این آخری، تأثیر گرفت.

مقاله‌ی صبا افتخاری، با تمرکز بر دو گانه‌ی جریان اصلی / جریان فرعی، پس از ارائه‌ی تعاریفی از موسیقی جریان اصلی و موسیقی آلترا ناتیو، به‌کمک آمارهای مربوط به کنسرت‌ها و مصاحبه با ناشران موسیقی، می‌کوشد، با ذکر پاره‌ای از تمایزات ساختاری، از نظر فرم‌ی، مُدال و غیره، میان این دو نوع موسیقی در حوزه‌ی موسیقی مردم‌پست‌ایران، و تکیه بر مفهوم «استانداردشده‌گی» آذرنو، تصویری کلی از موسیقی‌های موسوم به آلترا ناتیو ایران و گرایش‌های مختلف آن و نسبت آن با موسیقی جریان اصلی ارائه دهد.

در مقاله‌ی بعدی، بهار اصل و ضعیت تعدادی از گروه‌های مردم‌پست‌یا «بندها» پی که طی سال‌های اخیر به صورت «مجاز» در داخل کشور فعالیت کرده یا می‌کنند را از جنبه‌ی ارتباط با مخاطب به‌شیوه‌ی آماری مطالعه کرده است. مقاله، پس از دسته‌بندی گروه‌های فعال در این حوزه به دو جریان «اصلی» و «میانه»، داده‌های حاصل از نظرسنجی را به‌شکل آماری تحلیل می‌کند و می‌کوشد، با ارائه‌ی جداول مختلف، از جمله در رابطه با میزان شهرت گروه‌ها نزد طیف‌های گوناگون و میزان خریده‌شدن آلبوم‌های آنها، چشم‌اندازی کلی از مخاطبان گروه‌ها در بازار موسیقی مردم‌پست‌ایران به دست دهد.

فصل گذشته شاهد درگذشت آخرين يادگار استاد فقید، روح الله خالقى، در عرصه موسيقى بود. گلنوش خالقى، موسيقيدان و رهبر ارکستر، در ۲۶ بهمن امسال در آمريكا فوت کرد. هيئت تحريريه فصلنامه درگذشت او را، که همکاري های ارزشمندش با مؤسسه ماهور منجر به چاپ بسياری از آثار روح الله خالقى شد، به بازماندگان او و جامعه موسيقى تسلیت می گويد. و در آخر، پس از اين عرض تسلیت، نوبت به تبریک سال نو و قرن نوی هجری شمسی به همه خوانندگان محترم فصلنامه موسيقى ماهور و آرزوی سالى پر از شادکامي و تندرستي و بعدور از معضلات و پريشاني های سالی كرونايي گذشته برای آنهاست.

هيئت تحريريه

پیدایش موسیقی مردم پسند در ایران
تأمیلی بر مفاهیم کلاسیک، مردمی، مردم پسند

نوشته‌ی
سasan فاطمی

این کتاب به پیدایش موسیقی مردم پسند در ایران می‌پردازد و بحث بر سر مفاهیمی که امروزه در طبقه‌بندی عمده‌ی موسیقی‌ها محل مناقشه‌اند نیز بخشی از محتوای کتاب را تشکیل می‌دهد. درباره‌ی این اثر، به قلم سasan فاطمی می‌خوانیم: «گذشته از دو نوع موسیقی کلاسیک و مردمی، جوامع شهری در دو قرن اخیر شاهد شکل‌گیری نوع دیگری از موسیقی، یعنی موسیقی مردم پسند، بوده‌اند. این نوع موسیقی محصول جامعه‌ی مدرن است و برای نخستین‌بار در غرب شکل گرفت و به انحصار مختلف با دو نوع بزرگ دیگر، یعنی کلاسیک و مردمی پیوند دارد.» سرفصل‌های کتاب عبارت‌اند از: ۱. یک‌گونه‌ی سبک شهری: تصییف ۲. تحول تصنیف ۳. طبقه‌بندی موسیقی‌های شهری ۴. موسیقی مردم پسند در فرهنگ ایرانی.

MAHOO嫑

90

MUSIC QUARTERLY

Vol. 23, No. 90, Winter 2021

ISSN 1561-1469

مؤسسه فرهنگی-هنری ماهور

Mahoor Institute of Culture and Arts

www.mahoor.com info@mahoor.com

